

Отворено писмо за медиацията

Катина Клявкова - медиатор

Време е да я използваме преди всяка форма на съдене като мощен инструмент за спогодяване по мирен път, чрез свободен избор и съзнателен диалог (отворено писмо – призив към всички будни личности, организации и общности в България, за нейното разпознаване и съвместно прилагане)

Нуждата и ползата: Знаете ли, че трайните разрешения на спорове в човешката ни история, са били постигнати чрез някаква форма на [медиация](#)? Как: в спокойна атмосфера, модерирана от неутрален трети, в която свободният избор и партньорският поглед довеждат до здрав изход и стабилно съгласие.

Но медиацията е останала на заден план при избора на властов ред, в който институции и система водят, а гражданите следват и изпълняват. И сега, когато този ред откровено буксува и не е достатъчен да отговори на истинските ни нужди като съзнателни личности, е назряло време да я използваме като един от инструментите в собствените ни ръце. И да усетим пряка промяна в живота си и виждането си за силите, възможностите и перспективите ни. Използването на медиацията е принос към належащите реформи в образователната и в съдебната ни системи. Доброто образование/ управление/ политика са в директна връзка с добронамерената win-win* нагласа и подход, с които решаваме ежедневните си разминавания и съчетаваме различията си.

Драги съграждани, този текст е с ориентиращ характер – за актуалната полезност и задачите на медиацията в системата и съзнанието на България. Той цели да се поставят на обществен дискурс тези въпроси, които иначе се обсъждат предимно в професионални групи. Текстът е отворен за промяна, разширяване, присъединяване и за резонанс – за да градим заедно.

По-дълбокият аспект: Все по-очевидно е, че най-дълбоките причини за конфликтите между хората се коренят вътре във всеки един от нас. И оттам произлиза и настройката на защита, съперничество и борба за уж оскъдната човешка и природна енергия. Обаче осъзнаването, че има достатъчно за всички ни и, че ние всички имаме на свое разположение един първоизвор, гарантиращ ни пълна сигурност, се случва с преживяване в ключови ситуации. И именно със съзнателното навлизане на достатъчно от нас в този партньорски еволюционен поток, ще еволюира и средата ни. Това е приложно миротворчество, в което е необходимо да участваме всички.

Забелязвате ли, че напоследък са много наситени социалните явления, в които се дава възможност на хората да влязат в ролята на съдници или жертви?! Чували ли сте, че „човешката емоция предизвиква измененията в земното геомагнитно поле и, когато човешкото съзнание стане съгласувано и синхронизирано, поведението на случайните системи може да се промени към по-добро”? Какво би станало, ако на масово ниво, вместо да се съдим, започнем да се спогодяваме и така да изпитваме в синхрон благодарност и удовлетворение? Медиацията е процес, в който се случва именно това. Стъпка по стъпка и

ще стане масово. И с тези благоразумни крачки идеалът за „лично благополучие на всеки гражданин и свобода на инициатива, за ефективност и ефикасност в общността” е съвсем постижим.

Демокрацията е активен процес за активни хора, открито изразяващи избора си. Иначе някой друг избира и оформя вместо нас средата на живота ни. Непрекъснато говорим, че е време за конструктивен диалог по ключовите въпроси, наболелите ежедневни теми, за европейските ценности... и такъв просто липсва. И ето ни инструмент, който помага да извлечем меда от всяка нажежена ситуация и да сътворяваме изходи. Медиацията е мощен трансформатор, защото участието в нея е участие в съзнателно общуване, свободно самообразование и оттам стабилна превенция.

Работещо решение: Въвеждането в системата на **‘задължителна преди съдене’ медиация или информационна среща за медиация****, ще осигури възможност всеки спор да бъде разрешен доброволно, цялостно и мирно, преди войнственото, частично и в разхищение на ресурси. Това не бави и не пречи на правоприлагането – напротив, допълва го, оползотворява висящото време и помага решението да бъде работещо докрай, „ушито по мярка” за страните. И не се цели да се създаде още една структура, а да се решат актуални проблеми с адекватни подходи. Важно е това да влезе в разбирането на всеки съдия. Защото съдиите са също граждани и системата не може да поиска да се промени сама, ако ние като граждани не я променим. Замисляли ли сте се за следното? – Често има проблеми да се изпълняват съдебните решения – обжалване, протакане, докато при медиацията за време от един ден до най-много три месеца споразумението, не само е постигнато, но и изпълнено. – При делото никой не е 100% сигурен в изхода, докато при медиация страните се разбират доброволно, сега. Тя е повече от нещо модерно – тя е в услуга и на съдии, на адвокати, на всички граждани за икономично решаване на конфликти в общността.

Такива са и препоръките от проучванията, направени от независими/аполитични организации – за въвеждане на механизми за по-сериозно стимулиране използването на медиацията и за гарантиране качеството на тази услуга. А днес присъствието на медиацията е въпрос и на политическа воля. За да може всеки гражданин да има **достъп до информация за правото си на медиация като гражданско и човешко право**. Дали „гражданин” означава отговорен творец или вайкащ се потърпевш? Дали означава „активен в решаването на проблемите си” или чакащ друг да отсъди нещо, което смята за справедливо? Дали означава да мисли прагматично и да икономисва разходи за други свои нужди, да спори по цивилизован начин, близък до човешката същност и да избира свободно в собствения си живот?

Вероятно, не всеки би избрал и е готов да участва в медиация, но тя е право на всеки гражданин. И, ако искаме обществото ни да възприеме по-здравословни модели – нека да изпратим ясно послание към всички, които мислят, че няма алтернатива на безнадежността или на съденето. Нека е осигурена възможността да опитат разрешаване по улеснен и мирен път.

Необходими стъпки:

1. Избор да предпочетем *културата на спогодяване* пред *културата на съдене*. Това е

първо личен избор. И след това са нужни еднозначни решения и синхронни политики на всички компетентни органи, съобразени едновременно с духа и с буквата на закона. Казваме, че дори и най-доброто съдебно решение не удовлетворява докрай нито едната, нито другата страна – не развързва отношенията между спорещите страни в емоционален смисъл и остава като бомба със закъснител. А правим ли нещо, за да сме удовлетворени наистина?!

Чрез медиацията споровете се разрешават в дълбочина, а свързаните десетки спорове между едни и същи страни – наведнъж. У нас е създадена добра нормативна уредба за медиацията и за съдебната и извънсъдебната спогодба (Закон за медиацията, с последните му изменения през 2011 и измененията на ЗЗД). Но неосмислянето на същностните промени, направени в ЗЗД (чл.8 и чл.20а), поражда различия и несигурност в практиката на съдилищата, което се пренася и върху адвокатите, страхуващи се да посъветват клиентите си да подписват спогодби, тъй като съществува неизвестност дали някога в бъдеще някой няма да се позове на нейната нищожност. А медиаторът и страните полагат неимоверни усилия да постигнат работещо и законосъобразно споразумение, но не са сигурни дали съдът ще го подкрепи. А, ако споразумението е извънсъдебно, не се знае дали някой някога няма да каже, че този спор не може да се решава със спогодба, а само по съдебен ред.

2. Предимство на *възможността за споразумяване* вместо *предизвикване на симулативни процеси* – Нужни са синхронни промени в практиката на съдилищата. Затрупваме ги с хиляди дела, за да инсценираме симулативни процеси, защото някой счита, че извънсъдебни спогодби не могат да се постигат по всеки иск?! Това не само, че е безсмислено, но и не ползва никого (нито дава по-голяма гаранция за страните, нито за трети лица).

Съдът е създаден, за да влизат в него само спорни ситуации (според ГПК, по предвидения в него ред се решават спорове, търси се защита на правото на гражданина или съдействие за реализиране на защита). Тогава какво прави там субект на правото, който няма спор? Новият ГПК улесни малко, но недостатъчно нещата – ако сме се споразумели, подаваме искова молба, но още преди да е пратена за отговор, ответната страна признава фактите и иска съдът да преустанови събирането на доказателства и да постанови решение при признаване на иска. Кому е нужно това?! При най-светкавичната процедура, особено при спорове за недвижими имоти, тази процедура отнема минимум 3-4 месеца, а през това време занимаваме деловодства, губим времето на съдиите и накрая те вършат 99% регистраторска работа.

3. *Ясен отговор на няколко спорни въпроса:*
- за разваляне на договор за прехвърляне на вещни права върху недвижим имот – сега това може да стане само по съдебен ред. Но защо, когато сме подписали договор за продажба без намеса на съда и след това, когато сме се разбрали, че искаме да развалим договора, при който не е налице неизпълнение, трябва да ходим на съд? Защо не можем да оформим това в нотариален акт като спогодба за разваляне на договора за продажба, вместо като обратно изкупуване или други подобни варианти, които са само неуспешен и скъпоструващ опит да се натъквим към уредбата, вместо тя към нас? Нима спогодба е допустима само, когато някой дължи на друг X лв. и се спогаждат да му ги върне в

определен срок? Това е твърде малък процент от гражданските и търговски 'спорове'. Къде е правното основание за това ограничаване?! Просто се върви по инерция.

- за интересите на третите лица – кой е казал, че съдебното решение има сила спрямо третите лица и, че тази сила е по-голяма от тази на спогодбата? Чл. 21 от ЗЗД казва, че и съдебното решение, и спогодбата нямат сила по отношение на трети лица, освен ако законът не предвижда друго. Тогава следва да не се възприема като проблем както вписването, така и формата на извънсъдебната спогодба.
- за одобряването на съдебни спогодби, излизащи извън предмета на съдебния спор (т.нар. транслативен ефект) – нужно е да се реши със законова разпоредба или с тълкувателно решение на ВКС (пример са невлизаци в предмета на делото договорки като: „някой, ще върне X лева на друг, но вторият ще спре да го нарича с обидни думи”). Някои съдии одобряват такава спогодба, други – не. Ако проблемът е, че не е внесена държавна такса, могат да бъдат предложени нормативни изменения в съответната тарифа. Според ГПК „предметът на делото и обхватът на дължимата защита и съдействие се определят от страните” и това дава възможност на съда да одобри спогодба, която надхвърля параметрите на спора, определен с исковата молба. В това отношение ролята на съда е много голяма – ключово е отношението на българските съдии към медиацията, ключово е да има взаимодействие между медиацията и съда. **Съдът има полза от медиаторите, тъй като ще се разговори, ще бъде по-ефективен и гражданите ще са по-доволни с работещи решения.** В САЩ над 70% от споровете не стигат до съд, а в България ГПК казва: „да се напътстват страните към медиация”, но някои съдии го правят само формално – заради буквата, а не заради духа на закона.
- за обхвата на споразумяването – нужно е да се освободим от порочни практики: например, според някои при иск за установяване на идеални части от общи части на апартамент и при иск, с който собственик иска своята вещ от всяко лице, което я владее или държи без законно основание, не може да се сключват спогодби. И страните не могат да си определят вещо лице и да постигнат спогодба, а трябва да минат през съда – а защо?! **По всякакви спорове може да се сключва спогодба, в съда и извън него,** освен ако не е изрично предвидено ограничение за решаване със съдебно решение или особена процедура за спогодба!

4. Важността на *личността на медиатора* и на професионалната му отговорност – нужно е работата на медиаторите да бъде справедливо*** заплатена и да има прозрачен контрол, за да имат хората доверие в ефекта на медиацията. Да се обмисли промяна в Закона за медиацията за създаване на структура по подобие на Нотариалната камара, Камара на частните съдебни изпълнители или Висшият адвокатски съвет. Медиаторът има отговорна задача и я реализира в деликатни и важни ситуации. Затова е необходимо да е личност, стабилна в центъра си – за да е наистина неутрален, обективен и добър модератор (със зрял и чист поглед).

5. *Улеснена процедура* за прекратяване на делата при постигане на извънсъдебна спогодба – Всичко, което не е изрично забранено да бъде постигнато чрез споразумение, може да се приключи със съдебна и извънсъдебна спогодба (при наличието на промените в ЗЗД от 1993г. и при наличието на Закон за медиацията). Българските съдии могат (въпреки, че не са изрично задължени) да се произнасят с определение, с което одобряват постигнатата извънсъдебна спогодба и прекратяват производството поради изчерпване предмета на делото. И някои съдии го правят. Но други се сдържат и насочват страните към двете

възможности, изрично дадени в сегашния ГПК: оттегляне на иска или отказ от иска. И двете обаче, са свързани с редица усложнения, поради което се налага или ГПК да бъде допълнен или да предложим на имащите права да инициират едно тълкувателно решение на ВКС по този въпрос, за да се създаде яснота. И, за да могат страните, адвокатите, съдилищата, и медиаторите да работят спокойно, без да са изправени пред риска, че постигната с много усилия спогодба накрая може да бъде бламирана.

6. *В системата на образованието* – информация и мерки. Всеки родител иска децата му да живеят в мирна среда. Това е устойчиво, когато самите деца и младежи растат с емпатия и култура за мирно разрешаване на спорове. Въпросът „Как да изкореним семената на агресията в българското училище?“ напоследък е често срещана тема в ТВ предавания – във връзка със случаите на насилие и убийства на деца и от деца на деца. И психолози и педагози обсъждат без напредък. Нека към тях се присъедини и медиатор, добре трениран за градивно справяне с кризисни ситуации. Медиацията е способна да срещне и свърже в подходяща среда инструментариума на правото, на психологията, всяка полезна гледна точка, защото е all inclusive и предназначена за намиране на решение тук, сега и занаяпред, а не в миналото (вече създадени правила за поведение, вече нанесени травми). Нека в конфликтните ситуации да се ползва и практиката на медиацията, а в безконфликтните – да се възпитават децата в миротворчество вместо противоборство, в откровен диалог, още от детската градина и училище (в някои университети вече присъства осезателно).

Налични опасения: Най-силната спирачка идва от несъзнателната съпротива към промяната. Законът е разрешил и насърчил медиацията. Прекратяване и разваляне на договор може да се реши с ново споразумение, това е. С медиация могат да се решат голяма част от правните и неправните спорове, защото е по-холистична в правно отношение, а и повечето правни спорове имат неправна причина. Тя дава уникално ценна подкрепа и в областта на [възстановителното правосъдие – между пострадалия от престъпление и извършителя](#). Заради опасенията от загуба на власт и да не стават грешки, не бива да възпираме медиацията. Грешки винаги могат да станат, съдебни грешки са плащани с човешки животи. Нека да вникваме по-дълбоко и да започнем да прилагаме законите с духа им?! Налице са добри практики с други полезни и вече популярни институти като този на нотариусите. Важно е и медиаторите, както нотариусите, да бъдат платени, добре образовани и под строг контрол, за да не се допусне недоброволна медиация. Затова бе създадена НАМ и етичните правила за медиатора. А ние, медиаторите, трябва да сме изключително внимателни и самокритични.

Призив: Нали е хубаво човек да знае, че не е сам в трудни ситуации и, че има и други възможности за намиране на изход? Хубаво е да се знае, че в България има медиация и се работи да я има – самостоятелно и ръка за ръка. И в това нажежено време, информацията за този инструмент и реалното му използване, не е ли проява на гражданско правосъзнание? За мен е. Хайде заедно!

И за улеснение, в случай на наличен спор/разминаване, предлагам един тристранен тест. Защото изборът да участваш в медиация е съзнателен и добровolen. Той, сам по себе си, е

ясно послание за цивилизовано отношение, подобно на други успешно прилагани добри социални практики като [Глобалният Договор на ООН](#).

Тристранен тест:

1. Предпочитам/е ли мирен начин за разрешаване на спора? (да)
 2. Допускаме ли да се спогодим за най-доброто за всички ни? (да)
 3. Споразумяването в този случай, не е изрично забранено със закон, нали? (да)
- => Разполагам/е ли наистина с достатъчно информация за медиацията, вместо да предполагаме?

С искрено подадена ръка, от инициатора: Катина Клявкова, медиатор с частна практика и в [Центъра за спогодби и медиация към СРС/СГС](#), член на [НАМ](#), модератор на онлайн групата, посветена на медиацията в България [„Медиацията – златен ключ за споразумяване”](#), www.mediationtea.com, www.ahaya.bg

* *win-win* подход – всички заинтересовани печелят според истинската си нужда, за разлика от подхода *win-lose*, т.е. един печели – друг губи.

** *В Италия медиацията преди съд е задължителна, както и в някои американски щати, а доскоро в Румъния и Великобритания имаше задължителна информационна среща за медиация.*

*** *Програма Спогодби при СРС/СГС възникна като доброволческа и работи от 4 години, отчитайки успешно използване помощта на медиаторите, но все още без дори минимално заплащане на труда им.*

<http://mediationtea.com/dialogue/otvoreno-pismo-za-mediaciata-open-letter-mediation/>

Бележка на редакцията:

Списание „Право, политика, администрация“ е готово да предоставя достъп и до други иновативни социално значими идеи. В предишни броеве вече са публикувани статии за възстановителното правосъдие като една от най-атраktivните идеи на съвременната наказателна политика. Ще продължим да следим темата и да работим за нейното утвърждаване в България.